

ไทยกับ RCEP และ CPTPP: ผลกระทบและข้อระวัง

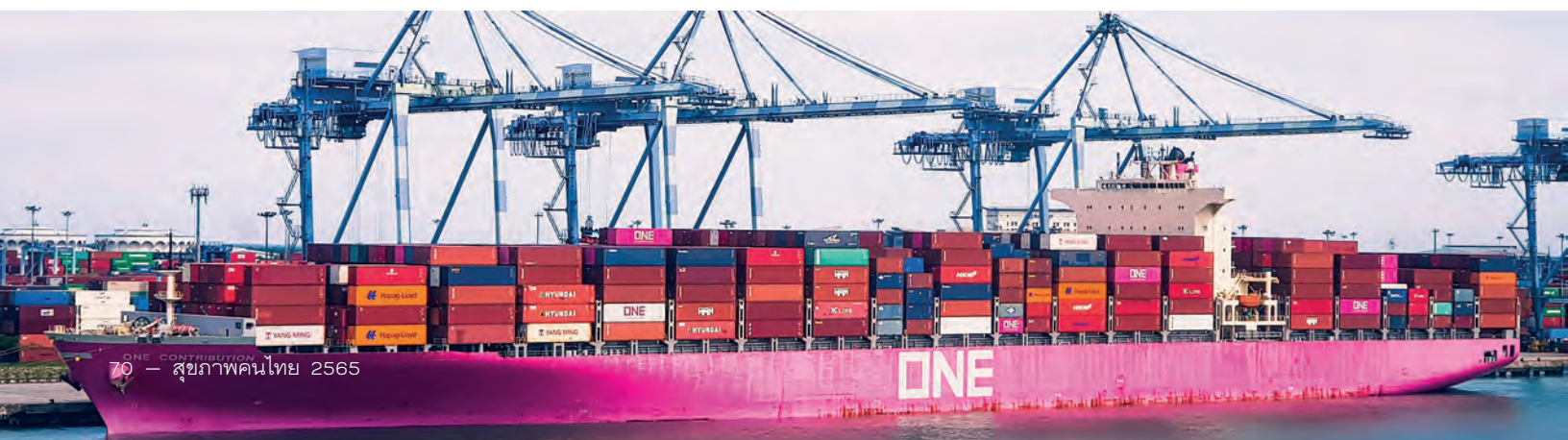
“การที่ประเทศไทยจะเข้าร่วมความตกลงการค้าระหว่างประเทศใดๆ จำเป็นต้องศึกษาและประเมินผลกระทบอย่างรอบด้าน ไม่เพียงในเรื่องการค้า การลงทุน และห่วงโซ่อุปทาน แต่ยังรวมถึง ความมั่นคงทางอาหาร ความมั่นคงทางยา ระบบสุขภาพ และการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ”

วิกฤตโควิด-19 ที่ทั้งโลกและไทยกำลังเผชิญอยู่ ได้ให้บทเรียนที่สำคัญกับทุกสังคมว่า ความมั่นคงทางอาหาร ความมั่นคงทางยา และระบบหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า เป็นหัวใจสำคัญของการฝ่าวิกฤตด้านสุขภาพ ดังนั้น การที่ประเทศไทยเข้าร่วมความตกลงการค้าระหว่างประเทศใด ๆ จำเป็นต้องศึกษาและประเมินผลกระทบอย่างรอบด้าน ไม่เพียงในเรื่องการค้า การลงทุน และห่วงโซ่อุปทาน แต่ยังรวมถึง ความมั่นคงทางอาหาร ความมั่นคงทางยา ระบบสุขภาพ และการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) รวมถึงสร้างการมีส่วนร่วมของสังคมในกระบวนการเจรจาการค้าระหว่างประเทศ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมระหว่างผู้ที่ได้รับประโยชน์กับผู้ที่ได้รับผลกระทบด้วย บทความนี้เป็นกรณีศึกษาถึงผลกระทบด้านสุขภาพจากความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (RCEP) ซึ่งเริ่มบังคับใช้ในปี 2565 และความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจภาคพื้นแปซิฟิก (CPTPP) ที่ประเทศไทยแสดงความสนใจที่จะเข้าร่วมการเจรจา รวมทั้งเปรียบเทียบเนื้อหาสำคัญของการเจรจาข้อตกลงการค้าทั้งสองฉบับ

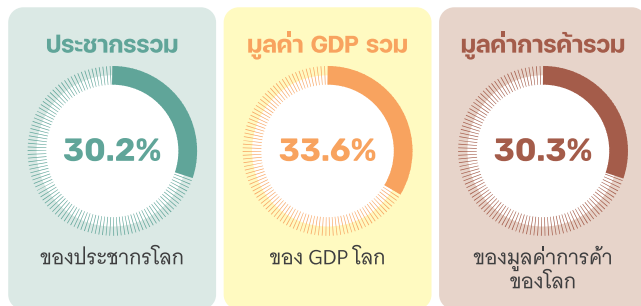
การเจรจาการค้าภายใต้รัฐธรรมนูญปี 2560

ในอดีต สมัยรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 ใช้บังคับ มาตรา 190 ได้กำหนดให้กระบวนการทำหนังสือสัญญาระหว่างประเทศ เป็นไปด้วยความรอบคอบและเกิดผลประโยชน์โดยรวมต่อประเทศชาติ การจัดทำร่างกรอบเจรจา การทำงานวิจัย การรับฟังความคิดเห็น ต้องผ่านความเห็นชอบของรัฐสภาก่อนการเริ่มเจรจา โดยมีหลักการเยียวยาที่รวดเร็ว เหมาะสมและเป็นธรรม โดยคำนึงถึงความเป็นธรรมระหว่างผู้ที่ได้รับประโยชน์กับผู้ที่ได้รับผลกระทบ แต่ภายใต้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 ขั้นตอนการเจรจาการค้าระหว่างประเทศไม่ต้องถูกผูกมัดโดยมาตรา 190 ในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 อีกต่อไป โดยได้ตัดกลไกการมีส่วนร่วมและการตรวจสอบก่อนหน้าการเจรจาหนังสือสัญญาระหว่างประเทศออก และลดทอนหลักการเยียวยาเหลือแค่การ “เยียวยาเท่าที่จำเป็น” เท่านั้น ด้วยเหตุนี้ การเจรจาการค้าระหว่างประเทศที่เกิดขึ้นจึงสร้างความกังวลให้กับคนจำนวนไม่น้อย

ภาพ: unsplash.com/photos/nRR_wCIH4GQ

ทั้งนี้ ความตกลงทางเศรษฐกิจที่คนจำนวนมากให้ความสนใจ เนื่องจากเป็นเขตการค้าเสรีขนาดใหญ่ ประกอบด้วยชาติมหาอำนาจทางเศรษฐกิจที่สำคัญของโลกหลายชาติ และเกี่ยวข้องกับประเทศไทย นั่นคือ **ความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (Regional Comprehensive Economic Partnership) หรือที่เรียกกันว่า “RCEP”** และ**ความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจภาคพื้นแปซิฟิก (Comprehensive and Progressive Agreement of Trans-Pacific Partnership) หรือ “CPTPP”** โดยทั้งสองความตกลงต่างมีเป้าหมายหลักเพื่อเปิดเสรีทางการค้า และการลงทุน หากแต่มีความแตกต่างในกลุ่มประเทศสมาชิก และเนื้อหาสาระในขอบเขตของความตกลง จึงถือเป็นความท้าทายของประเทศไทยในการตัดสินใจเพื่อเข้าร่วมขบวนการค้าของทั้งสองข้อตกลงนี้

ประเทศสมาชิก RCEP

ภาพ: สุขภาพคนไทย, 2565.

ความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (RCEP)

ความตกลง RCEP ถือเป็นเขตการค้าเสรีที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในโลก ประกอบด้วย 15 ประเทศสมาชิก ได้แก่ บรูไน ดารุสซาลาม, กัมพูชา, ลาว, สิงคโปร์, เกาหลีใต้, ไทย, เวียดนาม, ออสเตรเลีย, จีน, ญี่ปุ่น, นิวซีแลนด์, ฟิลิปปินส์, อินโดนีเซีย, มาเลเซีย และเมียนมา มีประชากรรวมกัน 2,300 ล้านคน (30.2% ของประชากรโลก) มูลค่า GDP รวม 28.5 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐ (33.6% ของ GDP โลก) และมูลค่าการค้ารวม 10.7 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐ (30.3% ของมูลค่าการค้าของโลก)¹ หลังจากที่ไทยและประเทศต่าง ๆ อีก 8 ประเทศได้ให้สัตยาบันไปเมื่อวันที่ 28 ตุลาคม 2564 ความตกลงดังกล่าวได้มีผลบังคับใช้อย่างเป็นทางการในวันที่ 1 มกราคม 2565 โดยประเทศสมาชิกจะได้รับประโยชน์จากการยกเลิกภาษี และลดภาษีเหลือร้อยละ 0 ในสินค้าหลากหลายรายการ การอำนวยความสะดวกทางการค้า และการขยายโอกาสในธุรกิจบริการ

สำหรับประโยชน์ที่ไทยจะได้รับจากความตกลง RCEP ที่สำคัญมีหลายประการ อาทิ สมาชิก RCEP ยกเลิกภาษีนำเข้าที่

เก็บกับสินค้าไทย จำนวน 39,366 รายการ โดยลดภาษีเหลือ 0% ทันที จำนวน 29,891 รายการ ในส่วนของจีน ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้ จะลดและยกเลิกภาษีศุลกากรกับสินค้าที่ส่งออกจากไทย เพิ่มเติมจาก FTA ที่มีอยู่ในแล้วในสินค้าจำนวนมาก เช่น ผลไม้สดและแปรรูป สินค้าประมง น้ำผลไม้ ยางพาราและผลิตภัณฑ์ยาง รถยนต์และส่วนประกอบ พลาสติก เคมีภัณฑ์ ชิ้นส่วนอุปกรณ์ไฟฟ้า และคอมพิวเตอร์และส่วนประกอบ เป็นต้น นอกจากนี้ ความตกลง RCEP จะช่วยอำนวยความสะดวกทางการค้าแก่สมาชิก อาทิ สินค้าที่เน่าเสียง่ายจะได้รับกาตรวจปล่อยพิธีการศุลกากรภายใน 6 ชั่วโมง และสินค้าปกติภายใน 48 ชั่วโมง และการขยายโอกาสในธุรกิจบริการของไทย เช่น ก่อสร้าง ค่าปลีก สุขภาพ ภาพยนตร์และบันเทิง เป็นต้น โดยธุรกิจบริการด้านสุขภาพ² เป็นอุตสาหกรรมที่ไทยมีศักยภาพอย่างมาก จากที่ภาครัฐได้กำหนดให้ไทยเป็นศูนย์กลางบริการทางด้านสุขภาพ และการแพทย์ในระดับเอเชีย รวมถึงเป็นหนึ่งในจุดหมายปลายทางของนักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทั่วโลก

ผลด้านบวก

จากรายงานโครงการศึกษาผลกระทบของการจัดทำ ความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจในภูมิภาคของสถาบันวิจัยเพื่อ การพัฒนา³ ซึ่งให้เห็นว่าการเปิดตลาดเสรีทางด้านสุขภาพ และสังคม จะส่งผลกระทบต่อทั้งผู้ประกอบการและ บุคลากรทางการแพทย์ ผู้บริโภค และเศรษฐกิจโดยรวมของ ประเทศไทย ดังนี้

1

ผู้ประกอบการและนักลงทุน มีโอกาสเข้าไปเปิดกิจการ ในกลุ่มสมาชิก RCEP โดยเฉพาะในประเทศเพื่อนบ้าน รวมทั้งการเดินทางเข้ามาใช้บริการของผู้ป่วยจาก ต่างประเทศในไทยมากขึ้น

2

การเคลื่อนย้ายของบุคลากรทางการแพทย์อย่างเสรี จะเกิด การเข้ามาของบุคลากรทางการแพทย์ที่มีความเชี่ยวชาญ เกิดการถ่ายทอดเทคโนโลยี และองค์ความรู้ ตลอดจน ผลิตบุคลากรขาดแคลนบุคลากรทางแพทย์ ในทางตรงกันข้าม ทำให้บุคลากรทางการแพทย์ชาวไทยมีโอกาสในการออกไป ทำงานในต่างประเทศเพื่อที่จะสั่งสมความรู้และประสบการณ์

3

ผู้บริโภคในประเทศ จะมีทางเลือกในการเข้ารับบริการมากขึ้น ได้รับบริการที่ดีขึ้น และมีอัตราค่าบริการที่หลากหลายมากขึ้น รวมทั้งได้รับโอกาสในการรักษาของบุคลากรทางการแพทย์ ต่างประเทศที่มีความเชี่ยวชาญกลุ่มโรคหายากบางประเภท ที่บุคลากรทางการแพทย์ชาวไทยยังไม่มีมีความเชี่ยวชาญ ซึ่งล้วน แต่มาจากการเปิดตลาดให้มีการแข่งขันของธุรกิจโรงพยาบาล ภาคเอกชนที่เป็นเจ้าของทั้งชาวไทย และชาวต่างชาติ

4

เศรษฐกิจโดยรวม ได้รับประโยชน์จากการขยายตัวของ อุตสาหกรรมด้านสุขภาพ ซึ่งจากทั้งการเข้ามาของบุคลากร ทางการแพทย์ และผู้ประกอบการจากต่างประเทศ ส่งผลให้ ได้รับการพัฒนาองค์ความรู้ การบริหารจัดการ และเทคโนโลยี ทันสมัย ทำให้เกิดบริการทางการแพทย์ที่หลากหลาย และ เข้าถึงได้ในต้นทุนที่ไม่สูง จึงสามารถที่จะพัฒนาให้เป็นศูนย์กลาง ทางการแพทย์และสุขภาพ และสร้างรายได้ให้แก่ประเทศ ในอนาคต

ข้อกังวล

1

การให้บริการทางการแพทย์ มีข้อกังวลจากหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องทางด้านสุขภาพ อาทิ การเข้ามาของบุคลากร ทางการแพทย์ที่ไม่มีคุณภาพ หรือขาดมาตรฐานจาก ต่างประเทศ ความแตกต่างของมาตรฐานวิชาชีพทางการแพทย์ ในแต่ละประเทศ รวมถึงอุปสรรคทางด้านภาษาระหว่างบุคลากร ทางการแพทย์จากต่างประเทศและผู้รับบริการชาวไทย

2

ความตกลงด้านทรัพย์สินทางปัญญา จากข้อเสนอ ที่ให้มีการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาเกินกว่ามาตรฐาน ในความตกลง TRIPs หรือถูกเรียกว่า “TRIPs+” เช่น การเข้าร่วมในสนธิสัญญาความร่วมมือด้านสิทธิบัตร (Patent Cooperation Treaty: PCT) ที่กำหนดให้สำนักงานสิทธิบัตร ของประเทศพัฒนาแล้วเป็นผู้ดำเนินรับคำขอ และตรวจสอบ ซึ่งอาจเป็นการเปิดโอกาสให้บริษัทข้ามชาติผู้เป็นเจ้าของสิทธิ ในทรัพย์สินทางปัญญายื่นขอรับสิทธิบัตรครั้งเดียวใช้ได้หลาย ประเทศ และการขยายอายุคุ้มครองสิทธิบัตร อาจทำให้บริษัท ยาและเคมีภัณฑ์ข้ามชาติผูกขาดตลาดเป็นระยะเวลา นาน ทำให้ประเทศกำลังพัฒนาเข้าถึงยาในราคาแพง และประสบกับ ปัญหาทางด้านสาธารณสุขมากขึ้น โดยเฉพาะกับยาชื่อสามัญ ที่ใช้ในการรักษาหลากหลายโรค อาทิ เอชไอวี โรคตับอักเสบซี โรคมะเร็ง โรคหัวใจ เป็นต้น⁴

3

ประเด็นเรื่องของการคุ้มครองข้อมูลแบบเบ็ดเสร็จ (data exclusivity) นับเป็นการคุ้มครองที่นอกเหนือไปจากความตกลง TRIPs ที่อาจทำให้เกิดการคุ้มครองสิทธิบัตรในทางเทคนิค ไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด หรือไม่มีวันหมดอายุ (evergreening patent) ซึ่งนอกจากจะทำให้ยาราคาถูกออกสู่ตลาดล่าช้า ยังอาจทำให้ประชาชนไม่ได้รับข้อมูล เช่น ผลข้างเคียงจาก การใช้ยา เป็นต้น

ฉะนั้น **ประเทศไทยจึงควรให้ความมั่นใจกับสังคมว่า ความตกลง RCEP ที่ได้ให้สัตยาบัน และมีผลบังคับใช้แล้ว จะไม่ส่งผลกระทบต่อระบบสาธารณสุข** และสุขอนามัยของ ประชาชนภายในประเทศ โดยไทยควรดำเนินการให้ประชาชน ทุกคนสามารถเข้าถึงยาได้อย่างทั่วถึง สนับสนุนการผลิตยาชื่อ สมสามัญ การถ่ายทอดเทคโนโลยี ตลอดจนงบประมาณในการวิจัย และพัฒนาระบบสาธารณสุขอย่างต่อเนื่อง

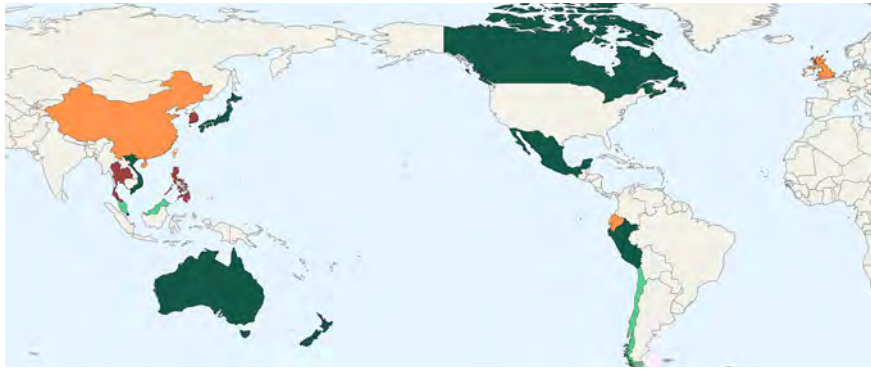

ภาพ: Reuters/Aflo บน jiaa.or.jp/en/ajiss_commentary/simultaneous-application-for-cptpp-membership-by-china-and-taiwan.html

ความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจ ภาคพื้นแปซิฟิก (CPTPP)

ความตกลง CPTPP เป็นอีกหนึ่งความตกลงที่มีความสำคัญระดับโลก แม้ว่าประเทศสมาชิกผู้เข้าร่วมมีจำนวนน้อยกว่า RCEP โดยมี 11 ประเทศ ประกอบด้วย แคนาดา, เม็กซิโก, มาเลเซีย, สิงคโปร์, ญี่ปุ่น, ออสเตรเลีย, นิวซีแลนด์, บรูไน, เวียดนาม, ชิลี และเปรู ซึ่งถือเป็นความตกลงที่มีขนาดใหญ่รองลงมาจากรCEP ทั้งนี้ CPTPP มีข้อตกลงที่ครอบคลุมมากกว่าด้านการค้า การลงทุน แต่ขยายขอบเขตไปถึงภาคบริการ การจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา (เช่น สมาชิกต้องเข้าร่วมอนุสัญญาาระหว่างประเทศเพื่อการคุ้มครองพันธุ์พืชใหม่ หรือ International Union for the Protection of New Varieties of Plants (UPOV) 1991 รวมทั้งต้องมีการเชื่อมโยงระบบแจ้งเตือนสิทธิบัตรยา) หรือแม้แต่การคุ้มครองสิทธิแรงงาน (ตามอนุสัญญาขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ (ILO) เช่น การให้มีสหภาพแรงงานข้ามชาติ) ซึ่งเป็นมาตรฐานที่สูงกว่าเขตการค้าเสรี (FTA) ที่ไทยได้ร่วมลงนามมาแล้วทั้งหมด และเป็นข้อตกลงพหุภาคีที่ครอบคลุมตลาดขนาดใหญ่ ครอบคลุมประชากร 7% และขนาดเศรษฐกิจ 13% ของโลก รวมถึงมีมหาอำนาจทางเศรษฐกิจให้ความสนใจเข้าร่วมเพิ่มเติมรวมถึงจีนและไต้หวัน (ยื่นหนังสือขอเจรจาเมื่อ 16 และ 22 ก.ย. 2564 ตามลำดับ)⁵ ซึ่งหากรวมกลุ่มประเทศที่สนใจเหล่านี้จะทำให้มีขนาดเศรษฐกิจใหญ่ถึง 1 ใน 3 ของโลก ความตกลง CPTPP จึงเป็นเป้าหมายการเจรจาต่อไปของประเทศไทย

การเข้าร่วมขบวนการความตกลงพหุภาคีของ CPTPP นี้ อาจช่วยให้ไทยสามารถขยายโอกาสในการส่งออกสินค้าหลากหลายประเภทไปสู่ตลาดใหม่ที่ไม่ได้เป็นสมาชิกในความตกลง RCEP หรือมีการทำ FTA กับไทย อีกทั้งช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตของไทยจากการอาศัยประโยชน์ในการเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิตอย่างเสรีจากทั้งฝั่งภูมิภาคอเมริกา ยุโรป และเอเชีย ซึ่งจะทำให้ประเทศไทยมีโอกาสในการเข้าเป็นส่วนหนึ่งของห่วงโซ่การผลิตระดับโลก สามารถดึงดูดการลงทุนจากประเทศสมาชิก ตลอดจนเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันให้แก่ประเทศได้ โดยในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ไทยมีแนวโน้มอย่างสูงที่จะสูญเสียความสามารถในการแข่งขันให้กับประเทศคู่แข่งในภูมิภาค เนื่องจากประเทศคู่แข่งของไทยบางประเทศ เช่น เวียดนามและมาเลเซีย ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิก CPTPP ไทยจึงได้รับแรงกดดันจากนักลงทุนต่างประเทศให้เข้าร่วม CPTPP เพื่อให้สามารถส่งออกสินค้าโดยได้รับสิทธิประโยชน์ทางภาษีเช่นเดียวกับประเทศอื่น⁶

ประเทศที่เกี่ยวข้องกับ CPTPP

- รัฐคู่สัญญา
- รัฐผู้ลงนาม
- รัฐที่สมัครเข้าร่วมความตกลงอย่างเป็นทางการแล้ว
- รัฐที่กำลังอยู่ระหว่างการพิจารณา

ภาพ: สุขภาพคนไทย, 2565.

ผลด้านบวก

1

ด้านการค้า การเข้า CPTPP จะนำไปสู่การลดกำแพงภาษีสินค้านำเข้าระหว่างประเทศสมาชิก ซึ่งจะช่วยให้ไทยสามารถขยายตลาดไปยังประเทศที่ไทยยังไม่ได้มีข้อตกลง FTA และช่วยเพิ่มโอกาสของผู้บริโภคในประเทศในการเข้าถึงตัวเลือกสินค้ามากขึ้น โดยประเมินว่า ผลประโยชน์ของการเข้า CPTPP ต่อการส่งออกและการนำเข้าจะเพิ่มขึ้นประมาณ 1.1% และ 1.4% ต่อปี หรือคิดเป็น 2.7 และ 3.0 พันล้านดอลลาร์ตามลำดับ (หากคำนวณจากข้อมูลปี 2562)⁷

2

การลงทุน การเข้าร่วม CPTPP คาดว่าจะทำให้ไทยสามารถขยายการลงทุนเพิ่มขึ้นและมีส่วนช่วยรักษาแรงงานที่มีทักษะและองค์ความรู้ในภาคอุตสาหกรรมที่มีความซับซ้อน เช่น ยานยนต์ อิเล็กทรอนิกส์ เครื่องใช้ไฟฟ้า และเครื่องจักร คาดว่าการลงทุนจะขยายตัวถึง 5.5% ต่อปี หรือคิดเป็น 2 แสนล้านบาท (หากคำนวณจากข้อมูลปี 2562)⁸

3

การยกระดับมาตรฐานสินค้าและบริการ การเปิดเสรีด้านจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ ให้มีการแข่งขันมากขึ้น และการยกระดับสิทธิพื้นฐานแรงงานให้สอดคล้องกับกติกาสากลของโลก (improve regulatory infrastructure) จะกระตุ้นให้ผู้ประกอบการไทยยกระดับมาตรฐานการผลิต และคุณภาพสินค้าและบริการให้มีมาตรฐานเพื่อแข่งขันกับชาติสมาชิก

ข้อกังวล

1

ไม่สามารถเจรจาต่อรองได้ เนื่องจากความตกลง CPTPP เริ่มมีผลบังคับใช้แล้วใน 8 ประเทศที่ให้สัตยาบันจาก 11 ประเทศที่ร่วมลงนาม ทำให้การเข้าร่วมของไทยในอนาคตไม่สามารถที่จะแก้ไขเนื้อหาสาระข้อบทของความตกลงฯ ได้ สิ่งที่ทำได้ก็คือ เมื่อยื่นหนังสือแสดงเจตจำนงเข้าร่วมความตกลงฯ แล้ว ไทยอาจขอยกเว้นและผ่อนผันบางรายการเท่าที่เคยมีสมาชิกความตกลงฯ ได้ขอผ่อนผันหรือยกเว้นไว้เท่านั้น ซึ่งต้องแลกกับการยอมรับและขอแลกเปลี่ยนจากประเทศสมาชิกเดิม

2

อาจส่งผลกระทบต่อหลักการพัฒนายั่งยืน (SDG)⁹ ในด้านสุขภาพ ความตกลง CPTPP อาจทำให้เกิดการพัฒนาที่ขาดความสมดุลตามเป้าหมายเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)¹⁰ ใน 2 ประเด็นหลัก ประการแรก คือ ผลกระทบต่อการเข้าถึงบริการขั้นพื้นฐานของคนยากจน (เป้าประสงค์ที่ 1.4 ภายใต้ SDG1) และมุ่งเพิ่มความสามารถในการเข้าถึงวัคซีนและยารักษาโรค (เป้าประสงค์ที่ 3.b ภายใต้ SDG3) โดยความตกลง CPTPP จะไม่ให้อำนาจเลือกปฏิบัติในการซื้อขายสินค้าและบริการ และต้องเป็นไปตามกลไกราคาตลาด ซึ่งรวมถึงยารักษาโรคและโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ ซึ่งเป็นสวัสดิการที่รัฐอุดหนุนให้ประชาชนเข้าถึงในราคาถูกลง ประการที่ 2 คือ ผลกระทบต่อการกำจัดขยะอันตราย ขยะติดเชื้อและกากอุตสาหกรรมให้ถูกต้อง (เป้าประสงค์ที่ 12.4 ภายใต้ SDG12) เนื่องจากความตกลง CPTPP มีข้อกำหนดให้ยอมรับสินค้าปรับสภาพเป็นของใหม่ (remanufactured goods) จึงอาจเป็นใบเบิกทางให้เกิดการนำเข้าขยะทางการแพทย์ เนื่องจากประเทศไทยยังคงขาดเทคโนโลยีในการตรวจสอบคุณภาพสินค้า และข้อกำหนดในการจัดการของเสีย

3

ความหลากหลายทางชีวภาพ การกำหนดให้ภาคีสมาชิกต้องเข้าเป็นสมาชิกอนุสัญญาการคุ้มครองพันธุ์พืชใหม่ (UPOV1991) อาจส่งผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพ วิถีชีวิตของชุมชน และเกษตรกรรายย่อย โดยเฉพาะการที่เกษตรกรอาจจะเสี่ยงต่อการถูกดำเนินคดีอาญาหากเก็บเมล็ดพันธุ์ในฤดูกาลถัดไป หรือแลกเปลี่ยนกันในชุมชน ซึ่งในรายงานของคณะกรรมการวิสามัญสภาผู้แทนราษฎรระบุว่า ประเทศไทยเป็นแหล่งความหลากหลายทางชีวภาพที่สำคัญ ทำให้อนุสัญญา UPOV1991 ไม่เหมาะสมที่จะนำมาใช้ในบริบทของประเทศไทย¹¹

4

การขยายอายุสิทธิบัตรและการผูกขาดข้อมูลทางยา¹² แม้ประเด็นการขยายอายุสิทธิบัตรและการผูกขาดข้อมูลทางยาจะถูกพักไว้เมื่อสหรัฐฯ ถอนตัวจากความตกลง แต่ยังมีข้อบทที่ส่งผลกระทบต่อ การเข้าถึงยา อาทิ การจำกัดสิทธิพิเศษขององค์การเภสัชกรรม, การจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ, การกำหนดให้ ออย. ต้องทำหน้าที่ตรวจสอบสิทธิบัตรซึ่งเป็นทรัพย์สินเอกชน อีกทั้งยังจำกัดมาตรการบังคับใช้สิทธิ (compulsory licensing หรือ CL) ด้วย ซึ่งมาตรการนี้เป็นมาตรการยืดหยุ่นในความตกลงด้านทรัพย์สินทางปัญญาขององค์การการค้าโลกที่ประเทศไทยเคยใช้จนสามารถทำให้องค์การเภสัชกรรมผลิตยาต้านไวรัสในราคาที่ถูกลง

5

ค่าใช้จ่ายด้านยาของประเทศอาจเพิ่มขึ้น¹³ หากไทยเข้าร่วมเป็นภาคีในความตกลง CPTPP อาจทำให้ค่าใช้จ่ายด้านยาของประเทศเพิ่มขึ้น และอุตสาหกรรมยาในประเทศอาจได้รับผลกระทบ เนื่องจากบทว่าด้วยการเชื่อมโยงการจดสิทธิบัตรกับการขึ้นทะเบียนยา (patent linkage) จะส่งผลให้ยาชื่อสามัญที่ผลิตในประเทศจะออกสู่ตลาดได้ช้าลง และไทยต้องพึ่งพายานำเข้ามากขึ้น ส่วนบทว่าด้วยการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ (government procurement) จะส่งผลให้ประเทศต้องพึ่งพายานำเข้ามากขึ้น ทำให้ไทยมีค่าใช้จ่ายด้านยาเพิ่มขึ้น และมูลค่าตลาดของอุตสาหกรรมยาภายในประเทศลดลง

6

รัฐบาลไทยอาจถูกภาคเอกชนฟ้อง ความตกลง CPTPP กำหนดให้ภาคีสมาชิกต้องคุ้มครองการลงทุน รวมทั้งเปิดโอกาสให้นักลงทุนต่างชาติฟ้องร้องรัฐผ่านกลไกอนุญาโตตุลาการนอกประเทศได้ แม้ว่าจะเป็นนโยบายสาธารณะเพื่อประชาชน ดังนั้น จึงเป็นข้อห่วงกังวลของกระทรวงสาธารณสุขว่า เอกชนอาจฟ้องรัฐในการออกมาตรการด้านสาธารณสุข เช่น ยาสูบ เครื่องดื่ม แอลกอฮอล์ และการใช้ CL¹⁴ เป็นต้น

จากข้อกังวลข้างต้น สภาองค์กรของผู้บริโภค ซึ่งจัดขึ้นตาม พ.ร.บ. การจัดตั้งสภาองค์กรของผู้บริโภค พ.ศ.2562 ได้แสดงความกังวลเรื่องความมั่นคงทางอาหารและความมั่นคงทางยาจากการเจรจาในรอบ CPTPP อีกทั้งประเด็นอื่น ๆ อาทิ ไม่ให้มีเลขจดแจ้งบนฉลากเครื่องสำอาง ทำให้ผู้บริโภคเสี่ยงภัยจากเครื่องสำอางที่ด้อยคุณภาพ, การลดภาษีนำเข้ายาสูบและเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และอันตรายจากผลิตภัณฑ์ที่ปนเปื้อนสารตัดแต่งพันธุกรรมและหมู-เครื่องในหมูที่มีสารเร่งเนื้อแดงตกค้าง เป็นต้น¹⁵

ภาพ: freepik.com/free-photo/closeup-view-pharmacist-hand-taking-medicine-box-from-shelf-drug-store_11036160.htm

สรุป

ในช่วงหลังวิกฤตโควิด-19 สุขภาพของประชาชนและระบบสาธารณสุขของประเทศได้รับความบอบช้ำรุนแรง **ประเทศไทยอาจต้องทบทวนให้ถี่ถ้วนถึงการเข้าร่วม และเจรจาความตกลงระหว่างประเทศต่าง ๆ ว่าจะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงด้านสุขภาพของประเทศอย่างไร** โดยเฉพาะ CPTPP ซึ่งต้องพิจารณาทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม รวมถึงสาธารณสุขไปพร้อมกัน หากประเทศไทยต้องการที่จะเข้าร่วมความตกลง CPTPP ควรที่จะจัดการกับข้อห่วงกังวลต่าง ๆ ข้างต้น และมีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียต่าง ๆ และเตรียมความพร้อมในการเยียวยาอย่างเต็มความสามารถ อีกทั้งควรวางกรอบการเจรจาที่ยืดหยุ่น สามารถปรับตัวได้ตามการเปลี่ยนแปลงของโลกที่มีความซับซ้อนและมีความเสี่ยงด้านสุขภาพที่ไม่อาจคาดเดาได้